

První světová válka

Aneb jak zničit čtyři impéria snadno a rychle, nikoli
ovšem levně

Doc. PhDr. Zdeněk Kříž, Ph.D.

Nárůst státní moci

Mechanismus Vídeňského kongresu a koncertu velmocí byl definitivně narušen.

Obavy z toho, že sjednocené Německo (1871) bude usilovat o hegemonii!

Dotvořily se dvě protikladní aliance!

Trojspolek (1882) a Trojdohoda (1907).

V předvečer války byl rozsah státní moci malý.

V důsledku rostoucího sociálního státu a zbrojení - pozvolna se zvětšující.

Podíl státních příjmů na HDP v roce 1913

USA 9%, Německo 18%, VB 13%. Největší byl podíl ve Francii, odhad 25%.

Růst Ruska a Japonska

Rusko a Japonsko byly země, kde hospodářský život v rámci tržní ekonomiky organizuje stát.

Probíhá urychlená industrializace – dohnat a předejít – úspěch v R i J!

1904/1905 – rusko – japonská válka!

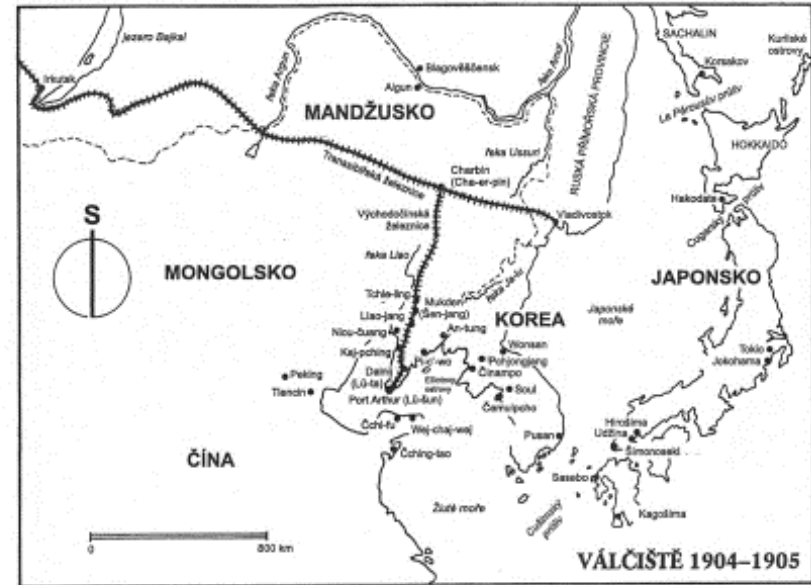
Velmocenská maturita Japonska.

Obavy z hospodářského růstu a budoucí síly Ruska sílily zejména v Německu – jeden z důvodů proč byla ochota jít do války.

Státy musí po zahájení války dobudovat státní aparát potřebný k vedení ozbrojeného zápasu

Končí dlouhé období evropského míru, kdy se Evropě vyhýbal rozsáhlý válečný konflikt.

Rusko-japonská válka 1904-1905

Zbrojení a cíle velmocí

V Evropě se v předvečer 1. války zostřuje napětí mezi velmocemi. Rozbíhá se zbrojení, zbrojí bez výjimky všechny mocnosti.

Problémem je evropský nacionalismus.

Německo zvyšuje výdaje z 1,4 mld. marek z 1913 na 2, 24 mld. v roce 1914. Rusko dávalo na zbrojení 1,8 mld., Francie 1, 2 a Velká Británie 1, 6 mld. marek.

Francie touží po revanši za válku 1870 – 1871.

Německo se bojí útoku Ruska. Válka je považována za nevyhnutelnou. Je otázkou kdy. Dlouhodobě spolupracuje s Osmanskou říší (vojenská mise), čímž jednak posiluje protivníka Ruska a také posiluje svoje pozice na Blízkém východě.

Německo také podněcuje R-U k válce proti Rusku. Zostřuje se britsko – německý antagonismus kvůli námořnímu zbrojení.

Rusko chce proniknout na Balkán a zejména obsadit Úžiny, které mají prioritu. Mocenské zájmy i panslovanská idea. Je o etnicky smíšený stát. **Dle sčítání lidu z roku 1898 tvoří Rusové jen 43% obyvatel.**

Má obavy ze zvyšování německého vlivu v Osmanské říši – od 90. let 19. století – projekt Bagdádské dráhy a vojenská spolupráce – 1913 německý generál velí osmanským silám v úžinách.

Rakousko je nepřátelské vůči Srbsku a Itálii.

Velká Británie si přeje mír – zachovat status quo, dále má vlastní iridentistický problém v Irsku.

Všechny evropské státy byly principiálně ochotné jít do války ne ovšem nyní.

Situace v Evropě

R-U má dlouhodobě problémy se Slovany ve své říši. Obviňuje Srbsko a Rumunsko z podpory iridentistických hnutí.

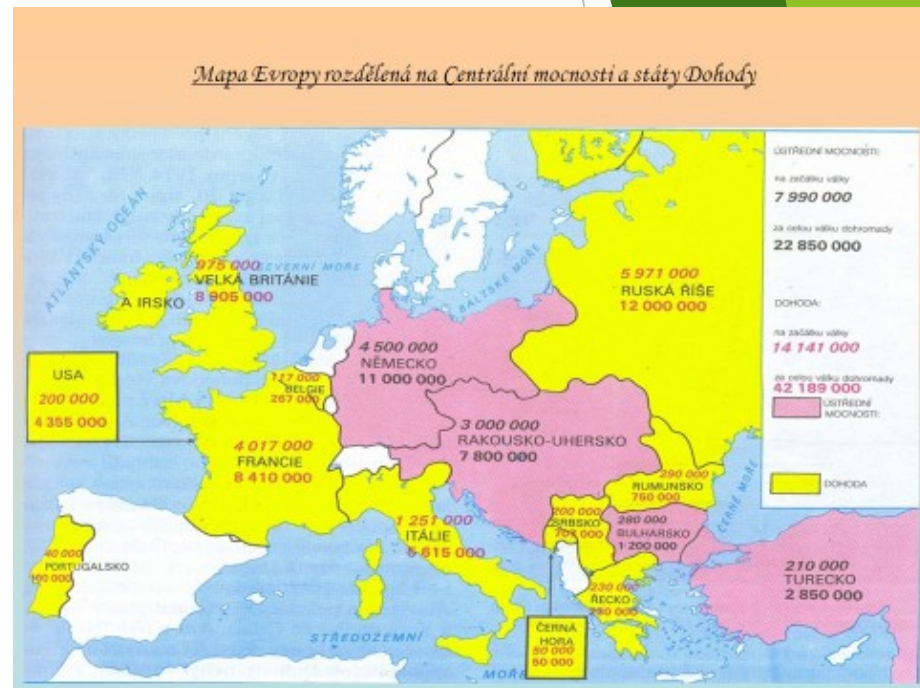
Arcivévoda František Ferdinand je v rámci R-U politiků umírněný. Zpráva o atentátu 28. června 1914 působil jako úder blesku.

Vyšetřování ukázalo, že za atentátem stojí velkosrbské národní hnutí podporované Ruskem a Srbskem. Srbsko dlouhodobě usilovalo o vybudování velkosrbské říše a o zisk Bosny a Hercegoviny.

Přímý podíl Srbska ale nebyl prokázán. R-U jej ale předpokládalo.

Po výsledku II. Balkánské války 1913 bylo Srbsko zklamáno.

Nechtělo se smířit s anexí B-H Rakouskem-Uherskem.

Atentát

Nešlo o první atentát proti R-U cílům, proto chce R-U nepochybuje o srbské vinně za atentát. Kalkuluje s jejich slabostí po vyčerpání z II. balkánské války.

František Josef napsal 2. července Vilému II:

„Podle veškerého dosavadního pátrání nešlo v Sarajevu o zločin jednotlivce, nýbrž o dobře organizovaný komplot, jehož nitky vedou do Bělehradu. I když bude také bezpochyby nemožné dokázat podíl srbské vlády, nemůže nikdo pochybovat o tom, že její politika, orientovaná na sjednocení všech jižních Slovanů pod její vládou, takové zločiny podporuje a že přetrvávání tohoto stavu znamená trvalé nebezpečí pro můj dům a pro mé země.“

Rakousko-Uhersko se rozhodlo dát Srbům lekci a vůbec netušilo, že rozpoutává celoevropský a později celosvětový konflikt. Tehdejší terminologií – Velká válka.

Britský historik J. M. Roberts razí termín „evropská občanská válka“ – Evropané měli mezi sebou více společného než s neevropskými národy.

Nejenom kulturní ale i ekonomická závislost.

Monarchie se snažila porážkou Srbů otupit radikální nacionalismus slovanských národů.

Hra s ohněm. R-U bylo mnohonárodnostní monarchií – 12 mil Němců, 10 mil Maďarů, 8,5 mil Čechů, 1,3 mil Slováků, 5 mil Poláků, 4 mil Rusínů, 3,3 mil Rumunů, 5,5 mil Srbochorvatů a 800 000 Italů.

Ultimátum

R-U dalo 23. 7. 1914 Srbsku ultimátum. Požadovalo potrestání atentátníků a podíl rakouských úřadů na stáhání. **Srbsko splnilo většinu podmínek.**

Přesto RU 28. 7. vyhláší válku Srbsku.

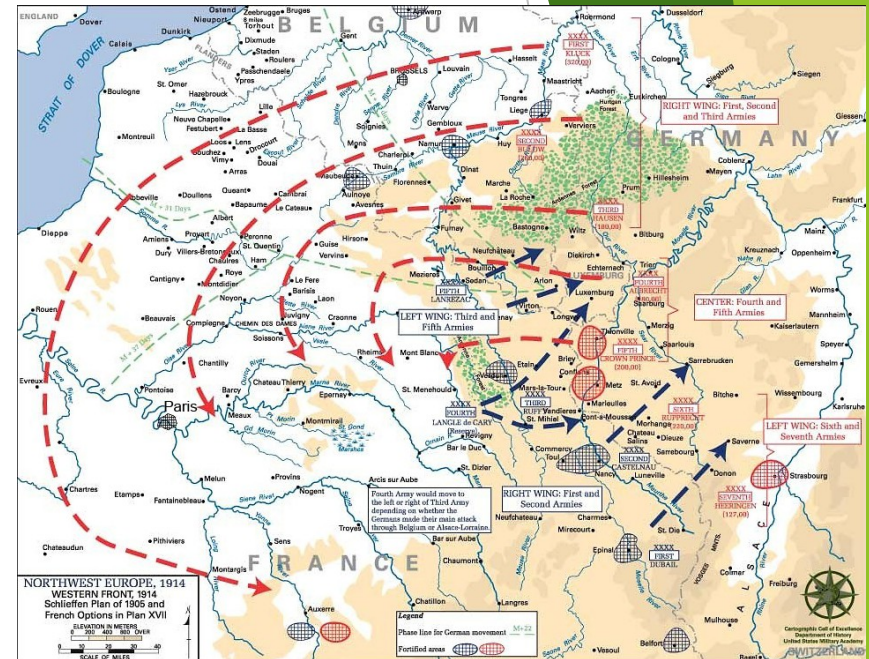
Má se zato, že tvrdý postup byl podněcován Německem a že slib německé podpory sehrál svoji roli.

Německo je ochotno raději bojovat nyní proti Rusku s Vídní než později samo.

Německo předpokládalo, že dříve či později se bude muset střetnout s rusko-francouzskou aliancí – **intepretace: konflikt u jehož zrodu stála německá rozpínavost.**

Německý válečný plán – **Schlieffenův** – nejprve porazit rychle Francii, dříve než Rusko zmobilizuje a potom zastavit ruský postup na východě.

Válka začne vpádem do Francie přes neutrální Belgii – riziko britské intervence – **dle plánů se s tím počítalo.**

Propojená reakce v důsledku aliančního systému

Rusko nemohlo ponechat Srbsko osudu, pokud nechtělo ztratit vliv na Balkáně. Rusko se rozhodlo Srbsko podpořit a mobilizuje.

Zpočátku jenom proti R-U. Ruská politika způsobila světovou válku!

31. 7. 1914 - v reakci zasílá Německo nótu Rusku, aby zrušilo zahájenou mobilizaci.

1. 8. 1914 - Francie a Německo mobilizuje 1.8. 1914. Rusko začíná mobilizovat i proti Německu.

Večer 1.8. vyhláší Německo válku Rusku. (RU ještě není ve válce s Ruskem)

3. 8. Německo vyhláší válku Francii jako odvěta za údajný francouzský letecký útok na Norimberk. Také žádá o průchod armád neutrální Belgie.

4. 8. VB vyhláší válku Německu poté, vyzvala Německo respektovat neutralitu Belgie a nebyla vyslyšena.

6. 8. Srbsko vyhláší válku Německu.

11. 8. Francie vyhláší válku R-U.

12. 8. VB vyhláší válku R-U.

23. 8. Japonsko vyhláší válku Německu a R-U Japonsku.

Velká válka!

Zákopová válka

Schlieffenův plán – u zrodu války, politici svázáni nutností jej realizovat a vstoupit do války.

Závod k moři na Západě, německé ohrožení Paříže začátkem září německý postup byl zastaven v bitvě na Marň (5. – 12. 9. 1914) zákopová válka na Západě.

Helmut von Moltke ustupuje a nahrazuje jej Erich von Falkenhayen.

Zákopová válka – nová forma na kterou nebyla armády připraveny.

Ve velkém opakování rusko-japonské války 1904 – 1905.

Jediným srovnatelným konfliktem 19. století byla americká občanská válka.

Svět neočekával čtyřletý konflikt – špatné vyhodnocení důsledků nových technologií.

Kulomety, rychlopalná děla, ostnatý drát a plyn, která nahrávala obraně.

Operace na východě

Východní fronta - během srpna a září Rusko útočí a dvě jeho armády pronikly do východního Pruska – na severu němanská armáda a v okolí Mazurských jezer armáda narevská.

Proti nim stojí síly Paula von Hindenburga a jeho náčelníka štábu Ericha Ludendorfa, který ruské armády porazil v bitvách u Tanenbergu a na Mazurských jezerech.

Ruským silám veleli generálové Alexandr Vasilievič Samsonov a Paul von Renenkampf.

Střetlo se 191 000 Rusů s 150 000 Němci – němečtí vojáci vysoko převyšovali protivníka v taktické vyspělosti a ve schopnosti vést manévrový boj **(nešlo o zákopovou válku)**

Německo ztratilo 10 000 vojáků, Rusko 70 000 mrtvých a 45 000 zajatých.

Ve stejné době ale RU ztratilo východní Halič a Bukovinu a 300 000 vojáků, protože bylo blokováno na dvou frontách.

Kolonie

Bojištěm se stávají i kolonie.

V srpnu 1914 obsadila Francie a Velká Británie německou kolonii Togo.

Kamerun ale definitivně padl až 1916.

Německá jihozápadní Afrika byla napadena Jihoafrickou unií a v červnu 1915 ji přinutila ke kapitulaci.

Ve východní Africe málo početní ale výtečně vycvičení Němci vzdorují až do kapitulace v roce 1918.

Německo nebylo schopné kolonie zásobovat, ty byly odříznuté a nechané na pospas.

Pravdu měl Bismarck, který na to před 30 lety upozorňoval.

Turecko a Itálie

Nové bojiště se otevřelo i ve východním Středomoří – **Osmanská říše zahájila ostřelování ruských přístavů a dostala se tím do války s Dohodou.**

Turecko je oslabené z balkánských válek, proto zpočátku jedná opatrně.

De facto suplovali roli Itálie, která roku 1915 šla do války proti Centrálním mocnostem.

Cílem je přes porážku Ruska si vyřídit účty s malými slovanskými státy na Balkáně.

Turecko ve válce bylo strategickým problémem hlavně pro VB. Turecký postup proti Egyptu ohrožoval tento britský protektorát.

Turci ohrožovali zásobovací trasy s Indií a uzavřeli ruskou černomořskou flotilu (Dardanely), osmanské loďstvo ale nemohlo operovat v CM, protože Rusko blokuje Bospor.

1915 – invaze v Darnanelách – snaha vyřadit OŘ a vytvořit podmínky k invazi do Sedmihradska a vyřazení Trojspolku – neúspěch. Přes vstup Rumunska do války 1916.

1916 – **Sykes-Picotova dohoda mezi F. a VB. Dohoda o dělbě arabských území pod správou Osmanské říše.**

Itálie – 1915 – proti Centrálním mocnostem – poslední bitva risognimenta za vyhnání Rakušanů z posledních zbytků italské pudy a obnovení středomořského impéria.

Konec německých plánů – západní fronta

Těžiště války – západní fronta. Celkově ztroskotat Schlieffenův plán a Německu se nezdařilo válku rychle rozhodnout.

Příčinou bylo špatné posouzení vojenské situace, vstup Rumunska do války, porážky v Brusilovově ofenzivě a ztráty u Verdunu (únor 1916) a na Sommě (léto 1916). U Verdunu padlo 315 000 Francouzů a 280 000 Němců.

Na moři se projevila převaha VB – německé loďstvo nebylo schopné prolomit blokádu (bitva u Jutska 31.5 – 1.6. 1916 – taktické vítězství N ale strategické VB) a nová zbraň, ponorky, nemohla rozhodnout válku.

V srpnu 1916 odstupuje Erich von Falkenhayn a na post NGŠ se dostává Paul von Hindenburg. Německo ztratilo 500 000 vojáků, Dohoda 700 000. Britové nasadili tanky.

Špatný odhad dopadu moderních technologií na vedení války. Německo přecenilo své materiálové a lidské zdroje, domnívalo se, že může Dohodu vykrvácet a podcenilo sílu Ruska.

Státy prokázaly schopnost pomocí nacionalismu mobilizovat masy – rozklad socialistického hnutí. VB – 1916 – jako poslední velmoc E. zavádí všeobecnou brannou povinnost.

Balkán – 1916 – pád Srbska a vstup Rumunska do války (motivace – zisk Sedmihradska v R-U) – žádná pomoc pro Dohodu, rychle poraženo – Centrální mocnosti získali zdroj ropy.

Středomoří – 1915 neúspěšný útok na Dardanely – vyřadit Osmanskou říši a přes Černé moře se spojit s Ruskem.

Neevropské mocnosti

Po vypuknutí války USA vyhlásily neutralitu. Politika neangažování se za oceánem. Málo pochopení pro velmocenské půtky evropských koloniálních velmocí.

Japonsko usiluje o německé základny v Číně a ostrovy v Pacifiku

Rozpadlo se dělnické hnutí, které podpořilo válečné úsilí národních vlád.

Proti jen bolševici v Rusku a socialisté v Srbsku.

Původní trestná výprava proti Srbsku se mění ve světový konflikt, se kterým sice mocnosti počítaly a nechtěli jej zahájit v létě 1914.

Příčiny:

1. propojený alianční systém,
 2. dlouhé období míru a konzervace a akumulace sporných otázek,
 3. tajná diplomacie,
 4. radikální nacionalismus širokých lidových mas,
- neschopnost pochopit, jak nové moderní zbraně ovlivní válku a jaké to bude mít důsledky.

Světová válka

Do války se postupně zapojují další země. Mimo válku jen Španělsko, Švýcarsko, Nizozemí a Skandinávské státy.

Japonsko 1914 – na straně Dohody.

Osmanská říše 1914 – na straně Trojspolku.

Itálie – 1915 – na straně Dohody.

Bulharsko 1915 – na straně Trojspolku.

Rumunsko 1916 na straně Dohody.

Portugalsko 1916 – na straně Dohody. Zabavilo německém lodě v přístavu a Německo mu vyhlásilo válku.

Řecko 1917 – na straně Dohody

Válečné cíle

Válečné cíle mocností – diskuse se o nich vedla ve všech státech a to poměrně otevřeně a veřejně, s výjimkou Ruska. Německu, Francii a Rusku šlo o rozšíření svého území a sféry vlivu.

Německo – oslabit Francie a R tak, aby je tyto státy nemohly už nikdy ohrozit, proto anexe Lucemburska, francouzských rudných pánví a Belgie.

Vybudování Středoevropského hospodářského svazu (Francie a RU také) pod vlivem Německa a rozšíření kolonií.

Francie – návrat Alsasko-Lotrinska, anexe Sárska, přeměna území na levém břehu Rýna v autonomní území mimo Německo.

Rusko – kompenzace vnitřního neklidu zahraniční akcí, zisk Konstantinopole, Bosporu, Dardanel a území v Malé Asii a Thrákie.

R-U zpočátku sledovalo zastavení radikálního nacionalismu balkánských států, v konečné fázi války bojovalo o zachování.

Japonsko usilovalo o zvětšení vlivu v Asii na úkor evropských mocností – německé základny v Číně a ostrovy v Pacifiku.

Válečné cíle nebyly slučitelné, byla o nich ale veřejná diskuse, kde svoji roli hráli nacionalisté – všechny vlády pod tlakem a velké obtíže při hledání kompromisu.

Všechny režimy bojují o holé přežití. Přežila by britská monarchie nebo republika ve Francii porážku?

Jak válku ukončit?

Problém: jak válku ukončit?

Po bitvě u Verdunu (1916) nabídly **ústřední mocností mírová jednání – prosinec 1916.**

Německo zároveň zdůraznilo ochotu zůstat v boji. Podmínky míru nebyly známé.

Smyslem německého návrhu bylo předejít mírové iniciativě Wilsona očekávané koncem roku 1916.

Po jejím zveřejnění (21. 12. 1916) ji Ústřední mocnosti odmítly, proto Dohoda 30. 12. odmítá německé návrhy na mírové rozhovory.

Patová situace se ze strategického hlediska mění v dubnu 1917 po vstupu USA do války.

Pozici Wilsona v USA ulehčilo svržení carismu v Rusku v březnu 1917 – válku šlo vydávat za boj demokracií proti autokraciím.

Masarykova koncepce války – boj demokracie a autokracie je dle mého soudu mylná.

Únorová revoluce v Rusku

Válka těžce dolehla na Rusko – hlad, bída, nemoci, porážky. Poslední velká ruská ofenziva z léta 1916 nakonec selhala.

V zemi vládne chaos a zkorumpovaná vláda.

Únorová revoluce v Rusku vznikla ze stávků dělníků v Putilovských závodech v Petrohradu 27. 2. 1917 ke které se záhy připojili vojáci Petrohradské posádky.

Vznikají dělnické a vojenské rady (sověty), ovládané menševiky.

Provizorní výkonný výbor, který obnovil práci carem nesvolávané Dumy.

Ten v březnu vyhlásil prozatímní vládu v čele s Georgiem Lvovem.

15. 3. abdikoval pod tlakem generality car Mikuláš II.

Rusko dalo na cestu demokratizace. **PV ale chtěla vytrvat ve válce.**

Bolševický převrat (VŘSR) v Rusku

Bolševici aktivně pracují na radikalizaci již radikálních mas s cílem uchopit moc a bojí proti pokračování ruské účasti ve válce.

Akce bolševiků podporuje německý generální štáb – cíl: vyřadit Rusko z války.

Listopad (říjen) 1917 – bolševici převratem svrhávají prozatímní vládu (nikoli cara), ujímají se moci a rozpouštějí nově zvolené Ustavodárné shromáždění.

Po říjnové revoluci Rusko z války vystupuje a uzavírá s Německem Brest-Litevský mír z březnu 1918.

Výměna území za mír s účelem konsolidovat bolševický režim – Německo si uvolnilo ruce k rozhodnutí na Západě.

Nezávislost Finska a Ukrajiny, ztráta Polska, Kuronska, Litvy, Livonska a Estonska. Část Arménie pod tureckou správou a ztráta Gruzie. Reparace 6 mld. zlatých.

Po upevnění bolševického režimu a abdikaci Viléma II. bolševici smlouvu anulovali.

Vstup USA

Wilson – kampaň 1916 – „uchránit nás války“

USA vyhlásí válku Německu 6. 4. 1917 a R-U v prosinci 1917.

Oficiálně reakce na neomezenou ponorkovou válku (vyhlášena v říjnu 1916, od konce ledna 1917 praktikována i proti USA), která doléhala i na americké lodě a americké občany.

USA do té doby sice formálně neutrální, ale neutralitu porušují.

Úvěry 2, 3 mld. USD na vedení války ve prospěch Dohody.

Přímým důvodem bylo vedení neomezené ponorkové války ze strany Německa.

Svržení carismu usnadnilo vstup USA do bojů na straně Dohody.

V lednu 1918 předložil Wilson mírový program – 14 bodů, válečné cíle USA.

Podnět k založení Společnosti národů.

14 bodů Woodrova Wilsona

14 bodů Woodrova Wilsona z 8. ledna 1918 (jednání Kongresu).

8 bodů (povinné) otevřená diplomacie, svoboda námořní plavby, všeobecné odzbrojení, odstranění obchodních překážek, nestranné urovnání koloniálních nároků, obnovení Belgie, stažení vojsk z ruského území, **Společnost národů.**

6 bodů (nepovinné) – Wilson prohlásil, že by jich mělo být dosaženo, asi proto, že podle jeho názoru nebyly absolutně nezbytné: navrácení Alsaska-Lotrinska, autonomie pro menšiny v R-U a v Osmanské říši, úprava hranic Itálie, stažení vojsk z Balkánu, mezinárodní statut Dardanel, vytvoření nezávislého Polska, které by mělo přístup k moři

Wilsonův „lék“ – kolektivní bezpečnost – vycházel z předpokladu, že se národy světa sjednotí proti agresí, nespravedlnosti a snad i proti přehnanému sobectví

Politika Francie a VB

Ani dohodoví spojenci zcela jeho zásady nepřijímali.

Francie – jejím cílem bylo maximálně oslabit Německo (zbavení se německé hrozby, teritoriální oslabení Německa, omezení branné moci, reparace jako náhrada škody – válčilo se ve Francii)

Francie je zadlužena u USA – dluhy musí splácet. Její dlužníci – sovětské Rusko a Rumunsko platit dluhy odmítají.

VB – zájem na německém koloniálním dědictví, proti oslabení mocenské rovnováhy v Evropě, obavy z přenesení bolševické revoluce do Německa – snaha Německo stabilizovat a teprve potom donutit k platbám přiměřených reparací.

Itálie a Japonsko mají územní nároky.

Obecně dva způsoby řešení německé otázky:

1. donutit jej tvrdými podmínkami.
2. vnitřně jej demokratizovat a donutit jej aby s mírem dobrovolně souhlasilo.

Cesta k příměří

V roce 1918 se Německo snaží rozhodnout válku. Útok ale selhal a srpnu 1918 utrpěla německá vojska porážku u Amiens-Roye.

Německá vojska jsou nucena pod tlakem Dohody ustupovat. Dohoda má velkou materiálovou převahu.

4.10.1914 – obě centrální mocnosti žádají o příměří.

9. 11. v Německu vzniká republika a císař Vilém II odchází do exilu. Tíživý mír dopadl na německé republikány a nikoli monarchisty a militaristy.

Mýtus o dýce v zádech. Generalita odmítla převzít odpovědnost za porážku.

Císař Karel I nabídl 28. 10 separátní mír 3. 11. 1918 R-U obdrželo příměří od Dohody.

11. 11. 1918 vyhlášeno příměří s Německem. Německo věří, že další vývoj půjde dle 14 bodů W. W.

První světová válka - důsledky

První světová válka byla otřesným zážitkem tehdejší generace, která velmi výrazně ovlivnila její postoje. Větší míra tolerance k násilí – podmínka pro brutální charakter druhé světové války. Ztracená generace – odraz v literatuře.

Mezi středostavovskými mladíky z kaváren – válka zpočátku populární. Popularita vyprchala v letech 1916 – 1917 – heslo: „zúčtovat s politiky, s tím houfem syčáků.“

Značné posílení státní moci – původně za účelem válečné mobilizace. Získané moci ale už ale stát nikde nevzdal. Zvrácená a extrémní podoba – bolševické Rusko.

Ovšem i ve VB, tradičně ve Francii a dokonce i v USA se posiluje za války státní korporatismus a byrokracie. Na pozadí potřeby zajistit potřeby fronty.

Vzniká řada centrálních úřadů. (např. USA Výbor pro průmysl, Výbor pro dopravu a Úřad pro paliva, který zavedl „neděle bez benzínu“)

Ve 20. letech 20. století je moc byrokracie mnohem větší než před válkou.

Industrializovaná válka

Válka trvala déle než čtyři roky a byla poprvé skutečně mechanizovaným a industrializovaným a velmi intenzivním vražděním.

Umíralo průměrně 5000 vojáků denně, většina v důsledku přímé nepřátelské akce, na rozdíl od minulosti, kdy si nejvíce obětí vybraly nemoci.

Počty zbraní za války řádově rostou. Např. v roce 1914 měla britská armáda 100 letadel, v roce 1917 už 20 000. Podobně i o ostatní techniky.

Roste rychle i jejich kvalita.

Velký nápor na průmysl – problém se střelivem. Nutnost komplexní přestavby ekonomiky země – příklad totální války, která mobilizuje všechny síly.

Vyvrácení předválečné teze, že vleklé války jsou ekonomicky nemožné a **oslabení teze, že provázanost ekonomik snižuje pravděpodobnost války.** 25

Ztráty a válečné škody

Velké válečné škody – **Dohoda vyčíslila na 132 mld. zlatých marek** (výše reparací po Německu).

Rozvrácena infrastruktura na Západě, kde probíhaly hlavní boje. Doprava je v troskách – nemožnost dopravovat potraviny – hlad.

Průmyslová produkce klesla kontinentu klesla o 25%.

Rozvráceno zemědělství – dopad má hlavně situace v Rusku, které po válce, občanské válce a kolektivizaci již není ve 20. století nikdy obilnicí Evropy.

Velké lidské ztráty, z 9,5 mil padlých bylo 8 mil. z evropských zemí.

Každý rok padlo 30x více vojáků než za rok ve válkách s Napoleonem (poslední celoevropský konflikt).

Relativní největší ztráty populace utrpělo Srbsko (5,7%), Francie (3,4%) a Německo (3%).

Celkové ztráty včetně nemocí a epidemií byly na 30-35 mil lidí. Zmenšila se demografická váha Evropy ve světě.

Předzvěst konce evropské nadvlády (45 mil. Britů vládne 250 mil. obyvatel Indie.

Konec evropského systému a přesuny ve světové ekonomice

Končí systém MZV založený na evropské dominanci.

Končí čtyři monarchie (Německá, R-U, Ruská a Osmanská) – řada nástupnických států.

Roste moc neevropských zemí – zejména USA ale i Japonsko.

Evropské kolonie kvůli svému příspěvku požadují rovnoprávnější zacházení ve vztahu metropole-kolonie (Kanada Austrálie, NZ), případně přímo samostatnost (Indie).

Poklesl podíl Evropy na světové průmyslové produkci. Krize byla mnohem větší než v letech 1929-1933. V roce 1913 53% má Evropa průmyslové výroby světa, v roce 1920 jen 41% a v roce 1960 jen 34%. **Trend v USA přesně opačný.**

Rozvoj průmyslu v některých neevropských státech, zejména v USA, Kanadě, Japonsku a první vlna industrializace v Číně a Indii. Způsobeno i poptávkou válčících států po zboží všeho druhu. Narušení tradičních obchodních vazeb z důvodu neschopnosti evropských států dodávat zboží v dob války.

Pokles zemědělské produkce v Evropě.

Boom zemí dodávajících základní suroviny. Cín z Malajsie, bauxit a ledek z Jižní Ameriky, ropa z USA (60% spotřeby Evropy)

Evropa po roce 1918

Evropa po roce 1918 – ■ vítěžné státy ■ poražené státy ■ nové státy ■ neutrální státy ■ původně stát Dohody

Posílení USA

Velký impuls pro průmysl USA. USA jsou sice až do 1917 neutrální (mohou prodávat válečný materiál i Německu) ale zásobují pouze Dohodu, která Německo blokuje.

V letech 1914 – 1916 vzrostl export válečného materiálu z USA z 40 mil. USD na 1,2 mld. USD. Hlavním zákazníkem je Dohoda.

USA se z dovozce kapitálu za války mění ve vývozce. Aby VB a F získala dolary na nákupy, zbavují se předválečných investic v USA a zadlužují se. Prodávají také do USA svoje zlaté rezervy.

Po válce USA odmítají odebírat evropské zboží a chrání se celními bariérami aby uchránily vlastní producenty.

USA přestávají být dlužníkem, který platí úroky z dluhů a staly se největším světovým věřitelem.

Zcela zásadní změna do předválečné struktury světového obchodu.

Válka posloužila USA, USA válku evidentně nevyvolaly!

Platí vždy teze: komu to slouží?

Literatura

Kissinger, H. A. (1999): Umění diplomacie. Praha: Prostor.

Kennedy, Paul (1996): Vzestup a pád velmocí. Praha: NLN.

Nálevka, Vladimír (2000): Světová politika ve 20. století I. a II. Praha: Aleš Skřivan ml.